

INFOBLAD DE OLIFANT

Olifanten zijn absolute kampioenen. Ze zijn groter, zwaarder en sterker dan alle andere landdieren en hebben met hun slurf de langste neus van het dierenrijk. Behalve die slurf hebben de meeste nog iets speciaals: grote slagstanden van ivoor. Die mooie tanden zijn erg handig, maar ze hebben de olifant ook veel problemen opgeleverd. In dit informatieblad kom je van alles over olifanten te weten. En je leest wat nodig is om deze speciale dieren te beschermen.

Oeroude familie

Afrikaanse olifant

Olifanten stammen uit een oude en beroemde familie zoogdieren: de slurfdieren. Ze zijn al zo'n 35 miljoen jaar op de wereld. In totaal hebben er wel driehonderd verschillende soorten slurfdieren bestaan. Heel bekend is de mammoet. Van deze harige olifant hebben verschillende soorten bestaan. De meeste waren wat kleiner dan de olifant die we nu kennen, maar de steppemammoet die ook in Midden-Europa leefde werd anderhalve meter hoger dan de grootste olifant van nu. Van al die soorten zijn er nog maar twee over: de Afrikaanse olifant en de Aziatische olifant.

De Afrikaanse olifant heeft twee ondersoorten: de savanneolifant en de bosolifant. Ze verschillen zoveel van elkaar dat ze ook wel eens als twee verschillende soorten worden beschouwd. De savanneolifant leeft op de savannes en in de drogere bossen, vooral in het zuiden en het oosten van Afrika. De kleinere bosolifant leeft in de dichte regenwouden van centraal en west Afrika.

Van de Aziatische olifant zijn vier ondersoorten. De Indische olifant leeft wijdverspreid in veel landen in het zuiden en oosten van Azië. De Sri Lankaanse olifant kom je alleen tegen in het zuidwesten van het eiland Sri Lanka. De derde ondersoort is de Sumatraanse olifant van het Indonesische eiland Sumatra. Tot slot is er de Borneose olifant, die pas sinds kort als aparte ondersoort wordt beschouwd. Deze kleine olifant - daarom ook wel Borneo-dwergolifant genoemd - leeft in het noordoosten van het eiland Borneo.

Een kudde Afrikaanse olifanten. Meestal heeft het oudste vrouwtje de leiding.

Be one with nature

Goud in de mond

Dit ivoren beeldje werd door de douane in beslag genomen.

Ivoor is niets anders dan tandbeen. Ook in jouw mond zit dus een beetje ivoor, maar dat is te weinig om er iets moois van te maken. Dat is wel mogelijk met de lange ivoren slag tanden van een olifant en dat gebeurt al eeuwen. Een levende olifant laat zijn tanden niet trekken maar als mensen genoeg geduld hadden en niet zo hebberig waren, zou er genoeg ivoor zijn van de olifanten die van ouderdom doodgaan. Maar zo werkt het niet. Bijna al het ivoor komt van olifanten die door mensen zijn gedood. Vanaf 1970 nam de jacht op olifanten enorm toe. Goed georganiseerde bendes stroopten de Afrikaanse savannen af en smokkelden het ivoor naar Oost-Azië. In tien jaar tijd hadden ze meer dan de helft van alle Afrikaanse olifanten gedood. In 1989 kwam er een totaal handelsverbod op ivoor. Sinds die tijd zijn de slachtpartijen sterk afgenomen. Dat betekent niet dat het gevaar voor de olifant is geweken. Illegaal wordt er nog steeds op olifanten gejaagd en in ivoor gehandeld en de laatste jaren neemt die stroperij helaas zelfs weer toe.

Alarm in Afrika

De Afrikaanse olifanten met hun grote slag tanden zijn altijd erg in trek geweest bij jagers. In de jaren zeventig en tachtig sloegen de Afrikaanse landen en het Wereld Natuur Fonds groot alarm. Jaarlijks werden er bijna honderdduizend olifanten afgeschoten voor hun ivoren slag tanden. Als de jacht zo door zou gaan, zou de olifant binnen korte tijd uitsterven. Dit alarm werd serieus genomen: in de meeste landen werd de handel in ivoor streng verboden en kreeg de olifant officieel bescherming. Vanaf die tijd werd er veel minder op hen gejaagd en bleef het totale aantal ongeveer gelijk. Precies weten we het niet, want vooral in de dichte bossen zijn olifanten moeilijk te tellen. Naar schatting leven er 415.000 olifanten in Afrika. Toch zijn die nog lang niet veilig. De stroperij gaat nog steeds door en neemt de laatste tijd zelfs weer toe doordat er meer mensen komen die ivoor willen en kunnen kopen. Daarnaast blijven de olifanten leefgebied verliezen. Door de toename van de bevolking wonen mensen en dieren bovendien steeds dicht op elkaar. Dat geeft soms problemen waarbij zowel bij mensen als bij olifanten slachtoffers kunnen vallen.

De Aziatische olifant is veel makkelijker te temmen dan de Afrikaanse.

Een Aziatische olifant neemt een bad en een slurfdouche.

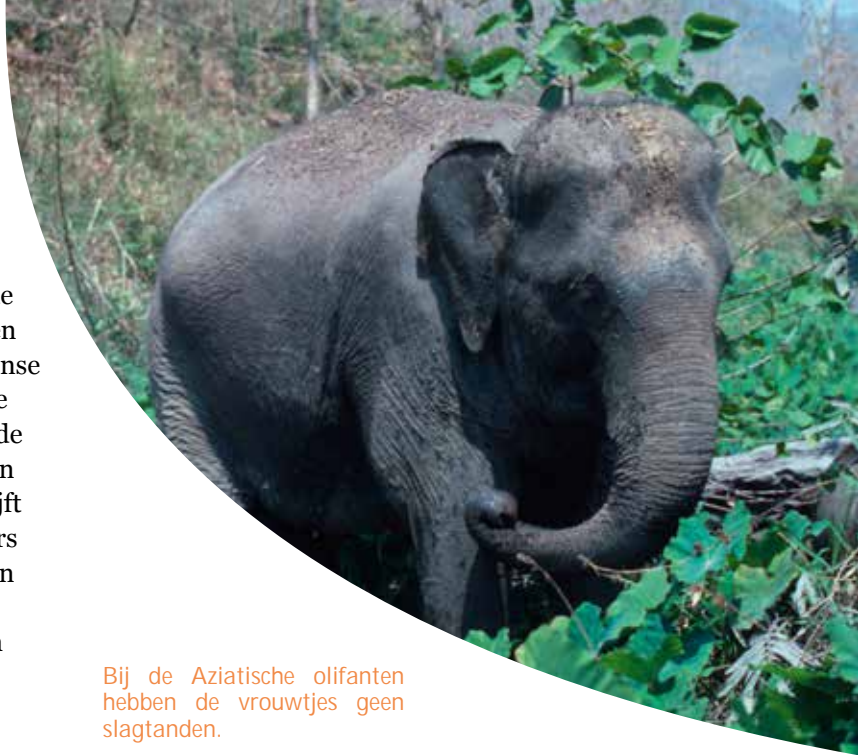

Problemen in Azië

Voor de Aziatische olifant is het verlies van zijn leefgebied nog veel ernstiger. In Azië wonen erg veel mensen en die hebben voedsel en ruimte nodig. In landen als India en Indonesië zijn veel bossen gekapt voor landbouwgrond of oliepalmlantages. Olifanten moeten het doen met steeds kleinere stukken bos. Als ze niet meer genoeg voedsel vinden, gaan ze op zoek naar andere gebieden. Op hun trektochten, van bos naar bos, moeten ze vaak door mensen bewoonde gebieden of over landbouwgrond. Daardoor worden soms oogsten vernield. De olifanten gaan ook wel eens gericht op pad om voedsel bij de akkers weg te halen. Ze zijn nu eenmaal dol op oliepalmvruchten en rijstplanten. Met al die lekkere hapjes dicht bij huis wordt de verleiding wel erg groot. Omdat mensen en olifanten zo dicht bij elkaar wonen, zijn er steeds vaker problemen. De boeren doen er alles aan om de olifanten weg te jagen. Het gebeurt regelmatig dat ze olifanten vergiften of doodschieten. Maar het komt ook regelmatig voor dat olifanten mensen doden.

Zonder tanden

Naar schatting zijn er tussen de 40.000 en 45.000 Aziatische olifanten. Maar omdat ze in dichte bossen leven zijn ze moeilijk te tellen. De meest voorkomende ondersoort (20.000 tot 25.000) is de Indische olifant. Het aantal Sri Lankaanse olifanten wordt geschat op 3160 tot 4400. Van de Sumatraanse olifant zijn er waarschijnlijk nog minder: tussen de 2400 en 2800. Met ongeveer 1500 exemplaren is de Borneose ondersoort de zeldzaamste. Olifanten zijn in heel veel landen bij de wet beschermd. Toch blijft ook in Azië stroperij een serieus probleem. Stropers doden vooral mannelijke olifanten want die hebben anders dan de vrouwtjes slagantanden. In sommige gebieden zijn er daardoor veel meer vrouwtjes dan mannetjes. Ook worden steeds meer mannetjes zonder slagantanden gezien.

Bij de Aziatische olifanten hebben de vrouwtjes geen slagantanden.

Olifanten hebben veel ruimte nodig. Deze kudde Afrikaanse olifanten is op weg naar een nieuw gebied.

Zo leeft de olifant

Bij olifanten hebben de vrouwtjes het voor het zeggen. Ze leven in hechte familiegroepen, waarbij het oudste vrouwtje de baas is. Zij leidt de kudde die uit haar zussen, dochters, nichten en hun kinderen bestaat. Zonen verlaten de groep rond hun tiende jaar en zwerven alleen rond. Soms trekken ze ook een korte tijd met andere mannetjes op. De dochters blijven vaak hun hele leven bij dezelfde kudde. Op de savannen in oostelijk en zuidelijk Afrika trekken meestal families van zo'n tien olifanten met elkaar op. Verschillende familiegroepen vormen soms clans van een stuk of zeventig vrouwtjes en jongen. Het komt zelfs voor dat er kuddes van honderden savanneolifanten samen optrekken. Het gaat dan meestal om noodsituaties. De olifanten zoeken onderlinge steun als er gebrek aan voedsel is of als er ander gevaar dreigt. De bosolifanten in de tropische regenwouden van centraal en westelijk Afrika leven meestal in wat kleinere groepjes. Jonge olifanten kunnen in een groep veilig opgroeien. Hun bescherming is heel belangrijk want er komen maar weinig nieuwe dieren bij. Een vrouwelijke olifant krijgt maar eens in de vier of vijf jaar een jong. De leidster voert de groep naar voedsel en water. Het enorme geheugen waar olifanten bekend om staan, komt daarbij goed van pas. Olifanten gebruiken al eeuwenlang dezelfde paden en plekken. Vaak herinnert de leidster zich de weg die ze zelf als jonge olifant heeft gevolgd.

OLIFANT TEN VOETEN UIT

oor

De oren van olifanten zijn erg belangrijk om af te koelen, maar ze horen er natuurlijk ook mee. Ze kunnen geluiden opvangen die te laag zijn voor onze oren. Met speciale apparatuur merkten onderzoekers dat ze die lage geluiden gebruiken om over grote afstand met elkaar te praten. De oren zijn ook een soort seinvlaggen. Als ze die plat langs hun hoofd houden, laten ze zien dat ze bang zijn. Als ze boos zijn vouwen ze hun oren helemaal uit.

kiezen

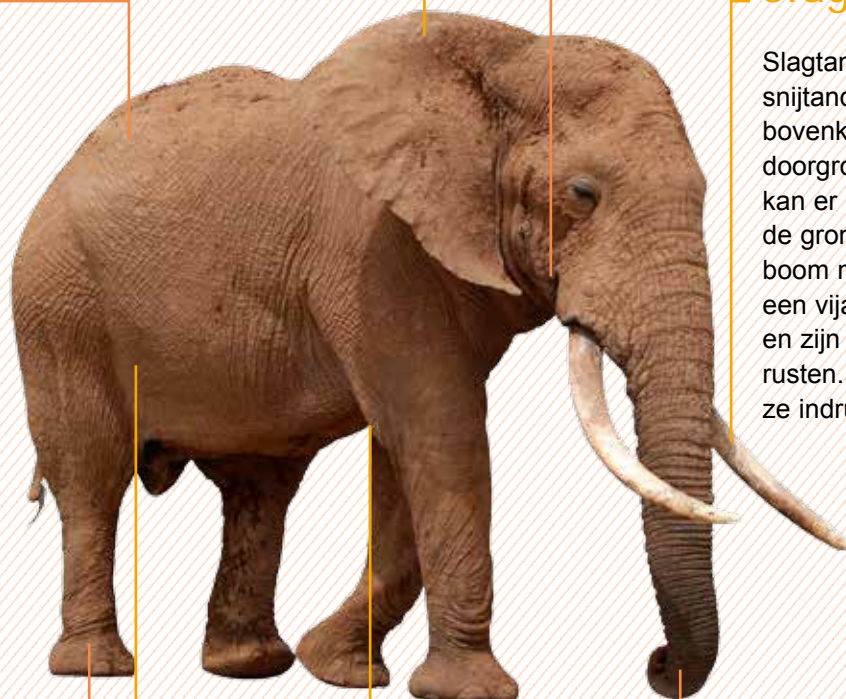
Een olifant heeft vier grote kiezen in zijn mond. Hiermee maalt hij per dag wel honderd tot tweehonderd kilo groenvoer fijn. Gras, bladeren, takken, vruchten en nog veel meer. De kiezen slijten maar kunnen tot zes keer toe vervangen worden door nieuwe.

huid

Olifanten hebben een dikke huid. Op sommige plaatsen bijna twee centimeter. Toch is die huid erg gevoelig: ze kunnen een vlieg voelen zitten. Zweeten kunnen ze niet door die dikke laag. Om af te koelen sturen ze extra bloed naar hun dunne oren en flapperen er soms mee. Ook zoeken ze de schaduw op of nemen een bad of modderbad. De modder bepaalt ook de kleur van een olifant. Ze kunnen er helemaal zwart van zien, lichtgrijs of soms zelfs oranje.

slagtand

Slagtanden zijn snijtanden van de bovenkaak die blijven doorgroeien. Een olifant kan er een gat mee in de grond hakken, een boom mee omduwen, een vijand mee prikken en zijn slurf op laten rusten. Bovendien zijn ze indrukwekkend.

Afrikaanse olifant

slurf

De slurf bestaat uit de neus, enkele gezichts-spiers en de bovenlip. Een olifant kan bijna alles met zijn lange, soepele 'neus-lip' doen: eten, drinken, douchen, groeten, ruiken of worstelen. In zijn slurf past wel vier tot acht liter water. Die kan hij met kracht over zichzelf spuiten. Maar hij kan het ook in zijn mond gieten om te drinken.

buik

Olifanten eten bijna de hele dag door en hebben een dikke buik vol darmen. Die rommelen voortdurend. Alleen als een olifant gevaar bespeurt, verstomt het gerommel. De plotselinge stilte waarschuwt de overige olifanten.

borst

Zoals alle zoogdieren voedt een olifant haar jong met moedermelk. Haar uier heeft ze tussen de voorpoten. Het kleine olifantje kan er maar net bij. Het drinkt nog met de mond. Pas als het water gaat drinken, leert het zijn slurf te gebruiken. De moedermelk ziet er waterig uit maar is heel voedzaam. Bij de geboorte weegt de kleine olifant ongeveer 100 kilo. Twee jaar later kan dat wel 500 kilo zijn.

poot

Olifanten lopen op hun tenen. Je ziet daar weinig van omdat in hun hiel een stevig kussen verborgen zit. In de zolen zitten diepe groeven en richels. Die geven grip. Aan de voorpoten zitten meestal vijf teennagels (soms vier), aan de achterpoten vier (soms drie).

ZOEK DE VERSCHILLEN

oren

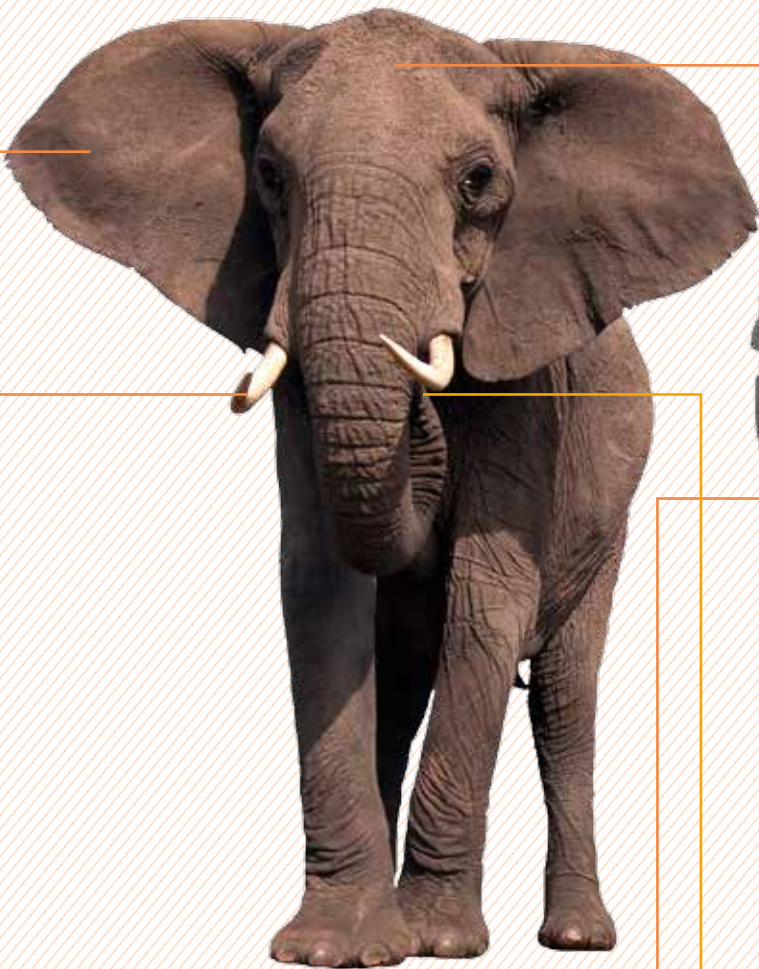
De Afrikaanse olifant heeft grotere oren dan de Aziatische olifant. Dat is niet om beter te horen, maar vooral om beter af te koelen.

rug

Het lichaam van een Aziatische olifant is korter en ronder dan dat van de Afrikaanse. Dit is vooral goed te zien aan de rug. Daar heeft de Aziatische olifant een duidelijke bult of bochel, terwijl de rug van de Afrikaanse olifant recht of hol is.

kop

De Afrikaanse olifant heeft een nogal vlak voorhoofd, de Aziatische olifant heeft twee 'bulten' bovenop zijn schedel. Waarschijnlijk hebben ze te maken met het aanhechten van de nekspieren.

Afrikaanse olifant

Aziatische olifant

tand

Afrikaanse olifanten hebben dikkere en vaak ook langere slagstanden dan Aziatische olifanten. Bij de Afrikaanse olifant krijgen zowel de mannelijke als de vrouwelijke olifant van die lange tanden. De Aziatische vrouwelijke olifanten hebben geen echte slagstanden. En door de eeuwenlange jacht om het ivoor ontbreken ze in sommige gebieden ook bij de meeste mannen.

slurf

De Afrikaanse olifant heeft twee puntjes aan het einde van zijn slurf. Met deze 'vingers' kan hij heel nauwkeurig een nootje van de grond pakken of een vrucht uit een boom plukken. De Aziatische olifant heeft maar één slurfpuntje. Toch is hij daar net zo handig mee als zijn Afrikaanse collega's.

Als het kan zoeken olifanten elke dag het water op om te drinken en een bad te nemen.

Een Afrikaanse olifant in de aanval.

Minder ruzie

Het Wereld Natuur Fonds doet er alles aan om het leefgebied van de olifant zo goed mogelijk te beschermen en de jacht aan te pakken. Het is belangrijk precies te weten hoeveel olifanten er zijn en waar ze rondzwerven. Landen krijgen daarom hulp om dat uit te zoeken. Samen met regeringen en de plaatselijke bevolking probeert het Wereld Natuur Fonds ruzies tussen olifanten en mensen te voorkomen. In Assam (India) wordt onderzocht of Aziatische olifanten net zo'n hekel hebben aan de geur van Spaanse pepers als Afrikaanse olifanten zodat de mensen gemalen pepers op de hekken rond hun akkers kunnen smeren om olifanten af te schrikken. Op Sumatra krijgen boeren hulp van tamme olifanten, die speciaal getraind zijn om wilde olifanten van de akkers weg te jagen. Als olifanten het land van een boer geplunderd hebben, wordt er een schadevergoeding gegeven. Zo is er minder risico dat de boze boeren wraak nemen en de olifanten doden.

Grote gebieden

Nog beter is het als de plaatselijke bevolking juist voordeel heeft van hun olifanten. Een voorbeeld is natuurtoerisme: als toeristen wilde olifanten willen zien, kan de plaatselijke bevolking met hotels, restaurants en als gids geld verdienen. Olifanten moeten tegen stropers worden beschermd. Het Wereld Natuur Fonds werkt daarom aan het trainen en ondersteunen van parkwachters. Daarnaast steunt het Wereld Natuur Fonds het onafhankelijke onderzoeksbureau TRAFFIC dat over de hele wereld onderzoek doet naar de handel in bedreigde dieren en planten. TRAFFIC brengt smokkelroutes in kaart en werkt samen met regeringen aan de bestrijding van illegale handel. Maar het belangrijkste is waarschijnlijk om meer beschermde gebieden te krijgen en deze met elkaar te verbinden. Grote dieren als de olifant hebben veel ruimte nodig. Ze moeten van het ene naar het andere natuurgebied kunnen reizen zonder ruzie te krijgen met mensen. Alleen dan kunnen we onze grote vriend behouden.

Olifantenrecords

Reusachtig: Met een schouderhoogte tot 3,7 meter is de Afrikaanse olifant een echte reus. Recordhouder is een mannetje in Namibië van 4,2 meter hoog. De grootste Aziatische olifant die is gemeten was 3,6 meter hoog.

Als het even kan nemen olifanten elke dag een bad.

De slagstanden groeien door. Oude olifanten hebben de langste tanden.

Het zwaarst: Een volwassen Afrikaanse olifant man weegt zo'n 4000 tot 7000 kilo. Een Afrikaanse recordhouder woog meer dan 12.250 kilo. Het vrouwtje is een stuk lichter, zij weegt rond de 3000 kilo. Het maximum van de Aziatische olifant (meestal 2000 tot 5000 kilo) ligt tegen de 8000 kilo.

Het langst: Van het puntje van de slurf tot het einde van de staart meet een Afrikaanse olifantstier zo'n 9 meter. Een superolifant uit Angola haalde 10,6 meter. Een Aziatische olifant haalt ongeveer een lengte van 8 meter.

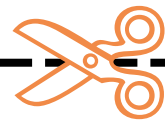
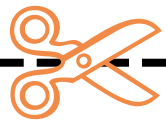
De grootste oren: Met het formaat van een badhanddoek zijn de oren van de Afrikaanse olifant de grootste van alle dieren.

De langste tanden: De slagstanden van de olifant zijn de grootste tanden ter wereld. Ze groeien met een snelheid van ongeveer 17 centimeter per jaar. Een olifant zou dus aan het eind van zijn leven een tand kunnen hebben van bijna 10 meter. Maar ze slijten ook, waardoor de lengte binnen de perken blijft. De grootste lengte die een tand van een Afrikaanse olifant ooit bereikte was 3,5 meter. Hij hangt nu in een museum in New York. In een museum in Tsjechië kun je een slagstand zien die nog 1,5 meter langer is, maar die is van een mammoet dus die telt niet meer mee.

De langste draagtijd: De zwangerschap duurt tot 22 maanden. Daarmee hebben olifanten de langste draagtijd van alle dieren. Zo'n record betekent ook dat een olifantenfamilie zich erg langzaam uitbreidt. Dat maakt ze kwetsbaar voor stroperij.

Uitgave:	Wereld Natuur Fonds	Wereld Natuur Fonds	Servicelijn:
Tekst en samenstelling:	Frits Vaandrager en Geert-Jan Roebers	Driebergseweg 10	0800 - 1962
Productie en eindredactie:	Wereld Natuur Fonds	3708 JB Zeist	(gratis)
Vormgeving:	Graphic Leusden	Postbus 7	info@wnf.nl
Fotografie:	WWF-Canon, Martin Harvey, Hartmut Jungius, A. Christy Williams, Canadian Wildlife Services, Cede Prudente, WWF, WWF-Indonesia/Samsuardi, Folke Wulf, naturepl.com, Nick Garbutt, Tony Heald, Anup Shah	3700 AA Zeist	www.wnf.nl

Als WNF-Ranger krijg je 6 keer per jaar het magazine *Ranger Report*, een leuk welkomstcadeau en gratis toegang (of korting) bij de leukste dierentuinen en attractieparken. Meer weten? www.wnfrangers.nl

jonge Borneose olifant

Afrikaanse olifanten gekleurd door het stof

Aziatische olifant

jonge Afrikaanse olifant

kudde Afrikaanse olifanten van jong tot oud

Afrikaanse olifant, moeder met jong